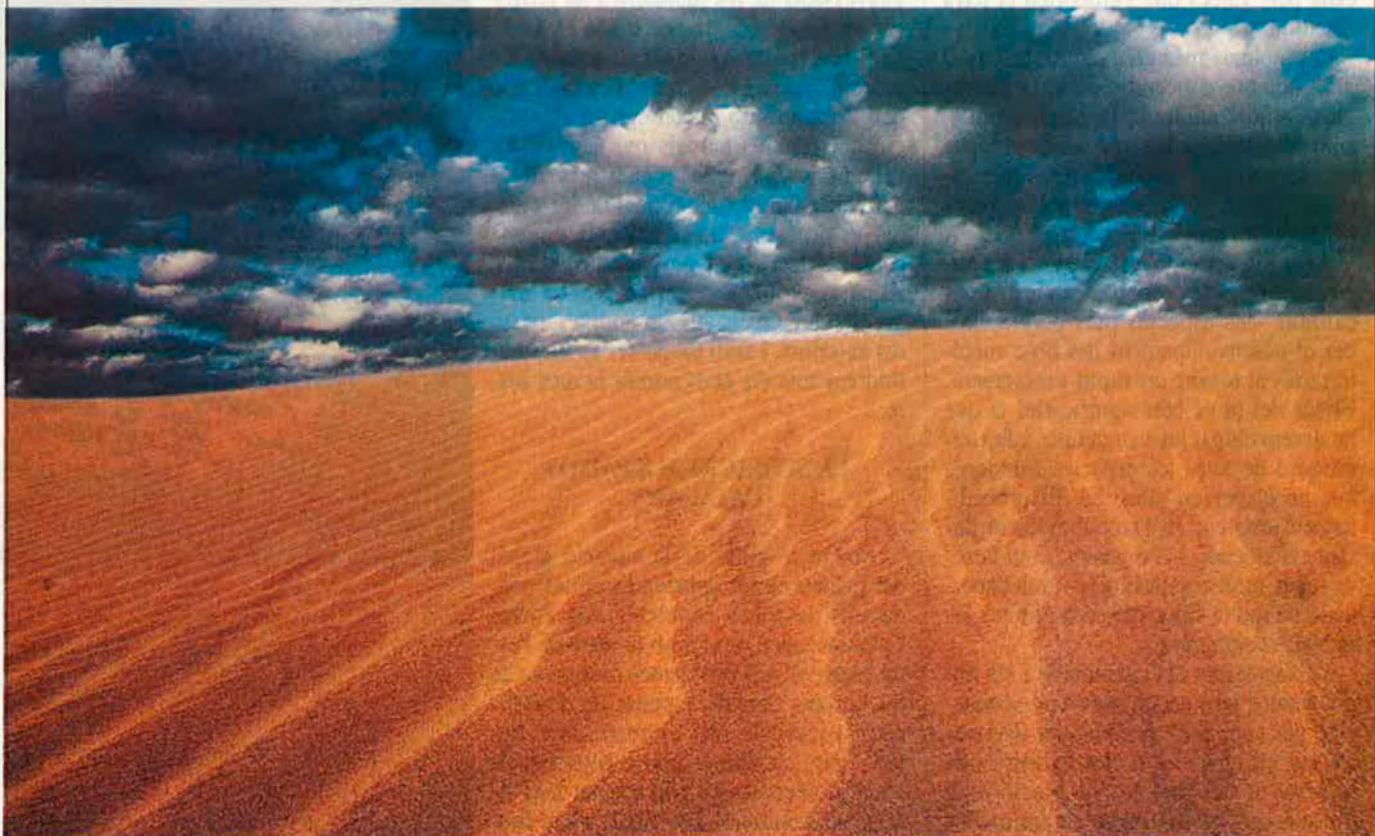

L'arribada del desert

La desertització constitueix a hores d'ara el problema més greu dels que pateix el nostre medi ambient, a més de ser el que tindrà les pitjors conseqüències a curt terme.

En els diaris es tracten molts temes relacionats amb el medi ambient com a notícies d'actualitat que més tard són oblidades i arxivades amb molta facilitat, sense haver-los trobat cap solució. Per aquesta raó, en tenim ara una situació provocada per l'acumulació dels nostres errors. Aquests poden relacionar-se amb l'avanç actual del desert des del Sud de la península.

La situació actual demana un canvi amb la finalitat d'aturar aquest avanç amb una nova política agrícola, ramadera i de repoblacions. El treball fet per la defensa del medi ambient en els últims

anys no va a l'hora, tot i que siga actualitzat com a mostra d'una bona política en els diaris i la televisió. Per exemple, un diari valencià deia, el març de 1987, que la zona afectada per la pluja àcida als Ports i al Maestrat seria declarada parc natural, i encara esperem. Fa poc temps que la premsa es feia partícip d'una opinió molt parcial sobre la situació del parc natural de l'Albufera de València, que segons aquesta font havia estat millorada, mentre que prop de 5.000 indústries continuaven vessant els productes de rebuig. Naturalment, no caldria sinó que haguérem de felicitar-los. Aquests exemples són bona mostra d'una despreocupació més en general per la part de

l'administració.

Però, ¿quines solucions hi ha per a aquests problemes, i en concret per a aturar la desertització de les nostres terres?

CONCEPTE DE DESERT

Ja s'ha deixat de banda el criteri simplista que qualificava com a desert tota regió terrestre que tingués menys de 250 litres de pluja per metre quadrat i any. Ara en tenim un altre que té més en compte altres factors com l'índex d'aridesa que ens relaciona l'aigua que cau amb la que s'evapora. Aquest paràmetre estarà per sota de l'u en zones molt hu-

mides, entre l'u i el quatre quan siguin subhúmedes, entre el quatre i el deu per a les semiàrides, deu a cinquanta per a les àrides i amb un índex d'aridesa per damunt de 50 les zones hiperàrides –per exemple, el desert del Sàhara en té un pròxim al 200.

Els factors que afavoreixen l'actual situació pre-desèrtica de les nostres regions són la desaparició dels boscos i de tota la cobertura vegetal a causa dels incendis, les pluges àcides, la degradació per residus, etc.; i també l'erosió provocada pels xàfeces que s'emporten el terra de cultiu.

El problema més greu ara tot just és el gran nombre d'incendis en totes les regions riberenques de la Mediterrània, amb 50.000 incendis per any, agreujats pels incendiàries –amb diferents interessos–, l'actual política de repoblacions i per la nostra pròpia deixadesa.

Amb tot, sense tancar el ulls, les entitats encarregades repoblen amb pi i eucaliptus –les espècies més perjudicials per al desenvolupament del bosc mediterrani– al·legant un ràpid creixement. El cas del pi és ben significatiu, ja que ha desenvolupat un sistema per a l'extirpació de totes les espècies frondoses que no el deixen viure bé. El procediment consisteix en l'autoimmolació durant els incendis –compostos, com la seva reina, molt combustibles– amb l'aportació de molta calor per cremar totes les espècies enemigues.

En l'actualitat els incendiàries i les imprudències provoquen més d'un setanta-cinc per cent dels incendis per diverses causes. Hi ha zones on les indústries de la fusta decideixen la repoblació amb espècies per al seu propi enriquiment i els agricultors es troben amb mesures que no els afavoreixen, decidint per aquesta raó la crema del bosc. També hi ha indústries que fabriquen pasta de paper i que es troben a les zones amb més incendis per a l'aprofitament gratuït de la fusta, com ara una que va obrir-se a Galfècia i que ha vist com els incendis al seu entorn s'han multiplicat des de la seva aparició. ¡Això sí que és tenir sort!

L'erosió està també relacionada amb la desaparició d'aquesta massa arbòria i com les nostres regions coneixen ruixats molt forts, és un problema que tots patim de prop. Les primeres conseqüències són per als agricultors, que veuen com les collites i les seues cases queden arrasades tots els anys i que relacionen equivocadament les pèrdues amb una intensitat de pluja "mai vista".

La realitat és una altra, ja que des de sempre les pluges caigudes a la zona del País Valencià han estat semblants, però no l'actual situació pre-desèrtica. La zona ocupada ara per l'horta tenia –en els temps dels àrabs– una vegetació abundant que a hores d'ara no té. Aquesta frenava l'acumulació de l'aigua als torrents amb el consegüent alleujament dels rius que no es desbordaven amb la facilitat actual.

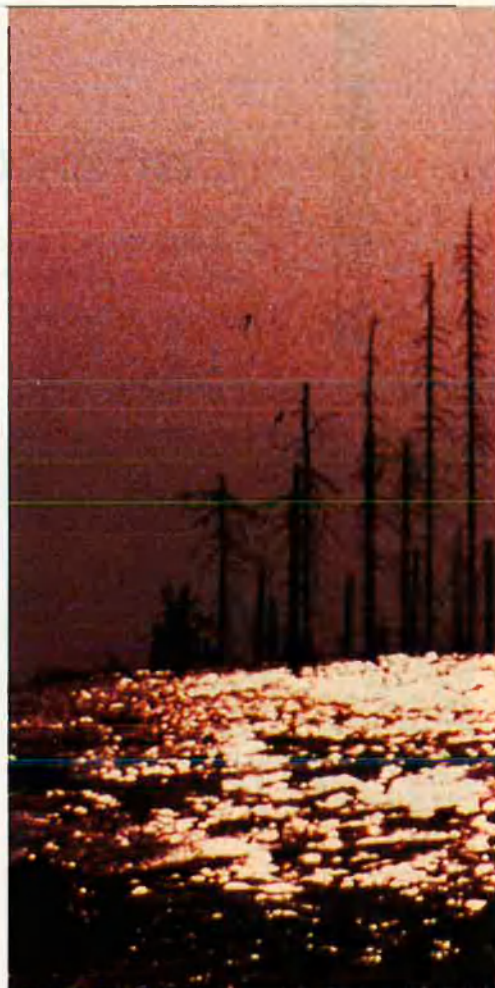
D'un temps ençà, la destrucció dels boscos i de tot tipus de vegetació als aiguavessants de les muntanyes ha provocat les riuades que a poc a poc ha aconseguit erosionar moltes zones. La solució, per una banda, és la canalització dels torrents amb la consegüent eliminació dels cultius actuals que han envaït l'eixida natural de les aigües a la mar, i per l'altra la repoblació total de les muntanyes pròximes, a fi d'evitar la caiguda sobtada de l'aigua pels aiguavessants. Aquests problemes aniran fent-se més greus si ara no els aturem amb les mesures anteriors, i amb tot potser en un futur tindrem sota els peus només la roca mare.

LA SITUACIÓ ALS PAÏSOS CATALANS

Sovint es parla de la situació global del planeta sense aprofundir en les condicions de zones concretes. Els Països Catalans tenen, junt amb la resta de l'estat espanyol, els problemes més greus de tot Europa, dins de l'apartat de desertització i incendis. Per exemple, hem tingut durant els últims quinze anys més de 15.000 incendis que han cremat més de 600.000 hectàrees. Per Km², s'han produït entre 1973 i 1989 0'25 incendis al País Valencià, 0'22 a Catalunya i 0'34 a les Illes. Això dona 0'24 incendis/Km² per tots els PPCC. Els País Valencià és la regió més afectada i després dels últims incendis devastadors –com ara el que va ocórrer a l'Alt Palància fa més de dos anys– es troba en una situació bastant compromesa.

L'explotació del sòl als Països Catalans va començar fa uns 10.000 anys durant el Neolític, quan va aparèixer el pasturatge amb ramats que patien les conseqüències d'estius molt calorosos i secs. Així, quan la vegetació anava desapareixent i assecant-se per la calor, els ramats havien de cercar zones més humides a les valls o bé a les muntanyes.

Com a conseqüència d'aquesta política destructiva durant generacions, tenim

el pas del bosc als matolls en només 10.000 anys. El canvi de clima també ha incidit en la formació d'altres zones desèrtiques, com ara el desert del Sàhara. La magnitud d'aquesta participació del clima no es pot mesurar encara, però la influència de l'home en aquest aspecte ha estat decisiva en totes les zones de la Mediterrània.

UNA VISIÓ GENERAL

Tots hem llegit alguna vegada que les condicions del nostre planeta per al desenvolupament de la vida han estat molt excepcionals, i que és difícil la reproducció d'aquestes dins d'una galàxia —encara que no coneixem la magnitud d'aquesta probabilitat. Els planetes, per les seues condicions orbitals —inclinació de l'eix de rotació, distància a l'estrella que els proporciona la calor, etc...—, rebutgen com més va més la vida en la seua superfície, i per aquesta raó hauríem de lluitar contra el nostre destí mitjançant la inserció d'allò que els planetes més rebutgen: la vida vegetal. En aquest aspecte s'ha de procurar que les repoblacions siguen per a un futur llunyà, no només per l'aprofitament econòmic a curt termini, ja que serà molt necessària la proliferació de la vida perquè no desaparega en un futur massa proper.

La situació actual pot descoratjar-nos, però encara hi pot haver solucions aportades per nosaltres i per la mateixa naturalesa. Els canvis de temperatura al planeta provocats per les característiques orbitals, com també els moviments tectònics que ja s'han mencionat abans, podran transformar el clima de moltes zones de la Terra no només per a millorar. No obstant, com que ens trobem ara en el començament d'una nova glaciació, les pluges i el fred potser augmentaran les condicions de vida per als vegetals.

Així, l'avanç del desert és molt relatiu i les condicions actuals més conegudes —com ara la sequera del Sahel, la desertització de les regions semiàrides a l'entorn de la Mediterrània, etc...— ja van esdevenir-se al segle XVIII coincidint amb l'últim tram de la que podríem anomenar *petita glaciació* de l'Edat Moderna. Per aquesta raó, és molt arriscat parlar de l'avanç del desert a llarg termini, tot i que en els pròxims anys la situació serà molt compromesa.

Josep M. Trigo

